

"לפני הכול, צרין להקשיב לגמרא"

בצעירותו החליט הרב שבתי סבתו לסיים את הש"ס בשנה אחת, ומאז הפך הדבר לפרויקט חיי - העצמת לימוד הגמרא בבקיאות. למעלה מארבעים שנה אחרי כן, כשהוא עומד בראש קריית חינוך שמלמדת בדרכו הייחודית, ומאחוריו אף אלבום מוזיקה, הוא מספר על ילדותו במצרים, על דין התורה אצל הרצי"ה קוק שקבע את מהלך חייו ועל החלומות הרבים שלפתחו / אלישיב רייכנר / צילום: שריה דיאמנט

לפני מספר שבועות התקיים בבנייני האומה אירוע גדול של הציונות הדתית לסיום המחזור ה-13 של הש"ס במסגרת הרף היומי. הזכות לקרוא את השורות האחרונות של מסכת נידה ולסיים את הש"ס על הבמה ניתנה לרב שבתי סבתו, ראש ישיבת מצפה יריחו, ולא לחינם. זו הייתה סגירת מעגל, ואולי גם הכרה מאוחרת במפעלו התורני של הרב סבתו להעצמת לימוד הגמרא בבקיאות - מפעל שהחל לפני למעלה מארבעים שנה עם 14 תלמידים וקלטות טייפ ישנות, וגדל לממדים של שתי ישיבות גדולות, גרעיני התיישבות, אלפי כוגרים בכל הארץ, עשרות חוברות לימוד וגם דיסק און קי קטן, שמכיל בתוכו קובצי שיעורים על כל דפי הש"ס. את הריאיון עם הרב אנחנו מתחילים בסיום בקריה החינוכית המרשימה, "קריית משה", שהקים במצפה יריחו, על ספר מדבר יהודה, בין ירושלים לים המלח. ממש לאחרונה חנכה הישיבה הגבוהה "מאור טוביה" בית מדרש חדש ויפהפה ובנייני פנימיות. לצדה שוכנת הישיבה התיכונית הוותיקה "נתיבות יוסף", ולצד שתי הישיבות פועלים גם כולל אברכים לרבנות והוראה, ובית דין לממונות. "כל מה שאתה רואה כאן לא בא בחזון של פעם אחת, אלא מורכב מחזון אחר חזון", מסביר הרב.

“מראש הייתה לי מטרה אחת, והיא הולידה מטרה שנייה, והשנייה את השלישית. חלום מוליד חלום. תורם שאל אותי פעם איפה קץ החלומות שלי. אמרתי לו: היום יש לי קץ לחלום, אבל מחר הוא ייפתח מחדש. אני לא חולם עכשיו על הכול. בתי שאלה אותי בעבר כמה אחוזים אני מקדיש לעיסוק בעבר, כמה להווה וכמה לעתיד. אמרתי לה לעבר – חמישה אחוזים, להווה חמישה אחוזים, ולעתיד תשעים. כשהיא שאלה מה יהיה אם בעתיד אגלה שלא מתקיים מה שחזיתי, ענית לי שאז הוא כבר יהיה עבר, ולא אשים לכך לב. כל הדברים הללו צריכים המון סיעתא דשמיא, אמונה וכוח רצון. כשהקב”ה עוזר, אני ממשיך הלאה. ואם הכול חסום אני מחפש נתיבים עוקפים.”

מחלוקת על שיטת הלימוד

אם מחפשים את המטרה הראשונה שהציב הרב סבתו, אפשר לאתר אותה אי שם בשנות השבעים, כשחבש את ספסלי בית המדרש של ישיבת מרכז הרב, לאחר שירות צבאי של שלוש שנים כחובש קרבי. בהשראת מפעל הרף היומי הוא החליט שאם על ידי לימוד של דף יומי אחד אפשר לסיים את הש”ס בשבע שנים, הוא ילמד שבעה דפים ביום, ויסיים את הש”ס בשנה אחת. לאחר שעמד במשימה האישית הוא התבקש בשנת 1978 להתחיל ללמד בישיבה הגבוהה בבית אל שהוקמה אז. “כשסיימתי את הש”ס הרגשתי התעלות שלא הרגשתי מימי ולכן התחלתי ללמוד. לא יכולתי להשאיר את התחושה הזאת רק אצלי. הרגשתי צורך לשתף כמה שיותר אנשים כדי שגם הם יטעמו מהדבש המתוק”, הוא נזכר.

הרב סבתו החליט להעביר את דגל לימוד הש”ס בבקיאות לתלמידיו, אבל ערך התאמות בתוכנית. “נדרשתי להקרה מאוד גדולה בשנה שבה סיימתי את הש”ס. זה חייב אותי לא לצאת למסיבות משי פחתיות ולא לישון בלילות, והבנתי שאני לא יכול לדרוש את זה מאחרים, אז הקלתי קצת בכניית התוכנית. הרעיון היה להקיף כמה שיותר מהש”ס”. 14 תלמידים, בוגרי ישיבות תיכוניות, התקבצו והחלו ללמוד את הש”ס בבקיאות מפיו של הרב סבתו – גמרא ורש”י, בקצב של ארבעה וחצי דפים ליום. לימוד הבקיאות היה מאוד לא מקובל אז בעיר לם הישיבות הגבוהות של הציונות הדתית, שדגל בלימוד עיון עם ראשונים, על פי מסורת הישיבות הליטאיות. רבנים, ראשי ישיבות וגם הורים יצאו נגד הרב סבתו, והסוגיה הגיעה לפתחו של הרב צבי יהודה קוק, ראש ישיבת מרכז הרב ורבו של הרב סבתו, שגם הסמיך אותו לרבנות.

“בדיון שהתקיים אצל הרב צבי יהודה נכחו אז הרב נריה, הרב שפירא, הרב דרוקמן ורבנים נוספים, וכולם אמרו בפסקנות שלא ניתן ללמד כך גמרא בלימוד ישיבתי, ללא ראשונים. אני מצדי הייתי חדור ברעיון ובתוכנית ללמד באופן שבו אני למדתי. בסוף הדיון הרב צבי יהודה אמר משפט אחר, שבדיעבד היה מכונן מבחינתי, ובזכותו כל המפעלים שאני עושה עד היום. הוא אמר: ‘אם אדם אוכל ארוחה, הוא חייב לבקש תוספת’, ושתק. הרב זלמן מלמד, שהיה ראש הישיבה בבית אל ותמך בשיטה שלי, דפק על השולחן ואמר: ‘הרב אמר את דברו’, וכולם קמו והלכו. מהמשפט הזה צמח כל המפעל”.

חבורת הלומדים בבקיאות יצאה לדרך, ולאחר שש שנים סיימו התלמידים את הש”ס. לאחר ששירתו בצבא במסגרת של הסדר, לימד אותם הרב סבתו הלכה והסמיך אותם לרבנות. כעבור עשר שנים הוא נדר עם החבורה למצפה יריחו ובסוף שנות השמונים הקים שם ישיבה תיכונית

שחרתה על דגלה את לימוד הגמרא בבקיאות. התי למידים בישיבת “נתיבות יוסף” מקיפים במהלך ארבע שנות לימודיהם בישיבה כשליש מהש”ס, ורבים מהם משלימים אותו בהמשך. מתוך הישיבה התיכונית צמחה לאחר כשש שנים הישיבה הגבוהה “מאור טוביה”, שבראשה עומד היום הרב יצחק סבתו, בנו של הרב, ובה כבר מתקיים גם לימוד גמרא בעיון.

קודם כול לספוג

הרב סבתו משוכנע שזו הדרך שבה הגמרא צריכה להילמד. קודם כול בבקיאות, ורק לאחר מכן בעיון. “כדי שנוכל לדבר בשפה של הגמרא, צריכים קודם להכיר אותה. בשנה הראשונה שלי כתי למיד בישיבת נתיב מאיר בא מישו והנחה אותי איך ללמוד גמרא. הוא אמר לי, כשאתה רואה את רש”י תחשוב כאילו חבר שלך נמצא לידך, ואתה יכול לשאול כל שאלה, בכל העוצמות. השיטה שלי היום היא בדיוק הפוכה. איך אתה יכול לעמוד עם בטן ריקה ואפס ידיעות ולחשוב שאתה יכול לעקור הרים, כשאין לך שפה ואתה לא מכיר עם מי אתה מדבר. ככל שאתה מכיר יותר את תלמידי החכמים, אתה מתמלא ביראת כבוד ולא מיד מקשה קושיות, וגם כשאתה מקשה אז אתה עושה זאת ביראה.

“קודם כול צריכים להקשיב. פה בישיבה התיכונית אנחנו מקשיבים ארבע שנים לדברי הגמרא והאמוראים, ורק אז, בישיבה הגבוהה, אנחנו מתחילים לשאול למה, איך ומדוע. ההבדל בין בקיאות לעיון הוא ההבדל בין מה ולמה. מה – זו הבקיאות, ולמה – זו השאלה העיונית. הבקיאות היא לספוג את מה שאמרו לנו ולהבין. ללמוד בעיון זה לדרת לעומק ולהבין מדוע זה כך ולא אחרת”.

אנחנו עדים היום לתופעת לימוד הדף היומי, שהוא לימוד בבקיאות מובהק, שתופס חזק בקהל מבוגר יותר. בישיבות התיכוניות הוא עדיין לא סוחף.
“בראיונות שאני מקיים עם תלמידי כיתה י”ב אצלי בישיבה, 95% מהם אומרים לי שהם אוהבים מאוד את לימוד הגמרא ואת הכול הם תולים בשיטת לימוד הבקיאות. אני משוכנע שאם בכל הישיבות היו מלמדים בבקיאות לפחות עד כיתה י”א, אחוזי האהבה, החיבה והחיבור לגמרא היו גדלים פלאות”.

יש טענה שללימוד הבקיאות יש זיקה חזקה לעולם התורה הספרדי, לעומת לימוד העיון שמקורותיו בעולם התורה האשכנזי.

“אולי תשמע אפילו אמירה שהאשכנזים יותר פיקחים... אבל אני רוצה לומר מה הסיבה האמיתית לזיקה הזאת. הסיבה היא שבעולם הליטאי האשכנזי פיתחו את הרעיון להצמיח את גדול הדור הבא, ולכן הכול מכוון לגדול שיצמח, וכל מי שנמצא בכיתה אמור לשרת אותו. לפי הגישה הזאת מספיק שאחד או שניים מבינים, וממשיכים הלאה. לכן, תחום העיון הליטאי האקדמי נשאר בישיבות הליטאיות האשכנזיות כי זה מה שאמור להצמיח את החרף מכולם. אצל הספרדים השיטה היא שכולם ידעו תורה. המטרה היא להפוך אותה לנחלת הכלל. זה מצריך לדבר אל כולם וזה מתבטא גם בהיקף הלימוד ובלימוד ההלכה. עם זאת צריך לזכור שגם בתוך עולם התורה האשכנזי יש את עולם החסידות, שגם הוא, במקביל לעולם הספרדי, דואג לכולם”.

אתה מזהה התפתחות חיובית בלימוד הבקיאות בעולם הישיבות?

“לוקח המון זמן לשנות דפוסי מחשבה. כשהי מלמדים בישיבות למדו בצורה אחרת, אי אפשר לבוא ולהגיד להם – תשנו את כל השיטה שלמדתם. צריכים להצמיח ר”מים שיהיו חניכי שיטת הבקיאות והעיון שלאחריו. זה מה שאנחנו מבקשים

הרב שבתי סבתו (במרכז) עם תלמידיו בחבורת הש"ס שהיוו את הגרעין הראשון לשיבה. למטה: שחזור התמונה לאחרונה

צילום: יעקב אפלון, ישיבת מצפה ירחון

« לעשות אצלנו, ואכן, השנה פתחנו שלוחה חינוכית של הישיבה ברחובות. הר"מים שם הם בוגרי הישיבה שלנו כאן, ולכן קל להם ללמד בשיטה הזאת».

מבית מזמיל לבית אל

כדי להבין יותר היכן צמחו רפואי החשיבה וההוראה של הרב סבתו, צריכים להזכיר את שורשיו. שבתי סבתו נולד בשנת 1949 במצרים למי שפחה יוצאת ארם צובא. אביו של אמו, הרב אהרן שויקה, היה רב בחלב ובמצרים, נצר למשפחת רבי נים ידועה. דודיו מצד אמו הם פרופ' יעקב שויקה ופרופ' יצחק שווה. "ממשפחת אבי קיבלתי יראת שמים ומידות, ממשפחת אמי אהבה לחכמה ולמדע, ומבורא עולם את נשמתי וכישרונותי הפדגוגיים והמוזיקליים", הוא מעיד על עצמו.

ארבעת אחיו של הרב סבתו הם רבנים. הרב מר"דכי סבתו, הרב והסופר חיים סבתו, מראשי ישיבת מעלה אדומים, הרב אהרן סבתו והרב נסים סבתו, שתרגם לאחרונה את ספר המצוות לרס"ג. המש"פחה גורשה ממצרים בשנת 1956 בעקבות מבצע קרש, והשתכנה בשיכון עולים במעברת בית מזמיל בירושלים.

"הגענו לארץ חסרי כול. גרנו בפחונים, אבל הקהילה שלנו במצרים, קהילת 'אהבה ואחוה', שאבי היה הרוח החיה בה, הטמיעה בנו את הסיסמה ללמוד על מנת ללמד. יישמנו אותה בפועל כבר במצרים כאשר ילדים בני חמש למדו אצל ילדים בני שבע, והם עצמם למדו אצל ילדים בני תשע, שלמדו אצל ילדים בני 11 וכן הלאה. כל אחד למד מה שהוא יכול ללמוד, ולימד מה שהוא מסוגל ללמד. הגדולים ביותר נכנסו ללמוד אצל הרב עובדיה יוסף זצ"ל שהגיע אלינו למצרים. הרעיון שמה שאתה יודע תעביר לאחרים קסם לי, ויישמתי אותו שנים לאחר מכן בישיבה. היום יש לנו כבר שישה דורות של תלמידים שהפכו למלמדים".

הרב סבתו למד במחזור ט' של ישיבת נתיב מאיר, במחזור שבו למדו גם הרב שג"ר והרב שבתי רפפורט. עם סיום לימודיו התגייס לשירות צבאי מלא כחובש קרבי בגדוד שריון ולחם במלחמת ההתשה. "הרבה פעמים כבוד האדם האישי מתע"רב בכבוד שמייים ורבים שואלים איך ניתן להפ"ריד. אני טוען שבשביל זה כל אדם צריך לעסוק באחת התקופות בחייו בדברים שהם אפילו מבזים כדי שכבודו האישי יהיה מחוק ומהנקודה הזאת הוא יוכל לבנות כבוד שמייים. אני רכשתי את זה בצבא כחובש קרבי. אחרי שלמדתי בישיבה עשיתי עבר"דות פשוטות ואפילו מבזות, במשך חודשים.

במלחמת יום הכיפורים לחם הרב סבתו במ"סגרת גדוד רפואה בסיני, וטיפל בפצועים רבים. "המלחמה יצרה אצלי זעזוע גדול מאוד, ואחת המסקנות שלי הייתה שהחיים שלנו מדודים ואיש אינו יודע את תוחלת החיים". אחד הפצועים שבהם טיפל במלחמה היה חנן פורת, שנפצע קשה מפגז מרגמה לאחר חציית תעלת סואץ. "זרם לו דם רב מפצע בגבו, ולאחר שחבשו אותו מצאו פצע נוסף שדימם ולא נחבש. הוא היה חיוור כסיד והיינו צרי"כים להזרים לו דם בדחיפות. בדקנו הצלבה בסוגי הדם שלנו, בבדיקה פשוטה, ובאמצעות צינור ביני לבינו הזורמתי לו דם הישר ממני אליו".

לאחר שירותו הצבאי למד הרב סבתו בישיבת מרכז הרב, ומשם הגיע לישיבת בית אל שבה החל ללמד, ושם גם קבע את ביתו, יחד עם אשתו רוגית וששת ילדיהם. "אשתי היא היועצת העיקרית שלי בדרכי החינוכית עם התלמידים, ובלי השותפות הזאת אי אפשר להתקדם". למרות שרוב מפעליו התורניים נמצאים כמצפה ירחון, נשאר הרב סבתו להתגורר בבית אל, שם הוא גם מכהן כרב בית הכ"

נסת הספרדי ביישוב.

מתאים לאופיו של הדור

את מפעל "התלמוד המוקלט", שכולל אלף קל"טות, החל הרב סבתו בשנת 1978, בתקופה שבה לימד את חבורת התלמידים הראשונה. "מכיוון שלימדתי מספר דפים ביום, אם תלמיד היה חולה שלושה ימים הוא היה עלול להפסיד רבע מסכת, והחוסר הזה היה עלול לגרום להתפוררות הקבוצה כולה, ולכן התחלתי להקליט את השיעורים. צריך לזכור שלא היה מקובל באותה תקופה להקליט שי"עורים, ובטח שלא לשבת בבית מדרש עם אוזניות ולשמוע אותם. עם הזמן ראיתי שיש בזה ערך לא רק לקבוצת התלמידים שלי, וזה הפך להיות נחלת הכלל.

"בהמשך עברנו מקלטות לדיסקים ומדיסקים לקבצים, והיום הכול נכנס בדיסק און קי אחד שה"שקנו לפני מספר שבועות. בכל שיעור אני מלמד את הגמרא על פי רש"י בלי לקרוא אותו, ומשתדל לשלב ידע נוסף. אגב, במקביל אליי צמח המפעל של חסידות צאנו לעירוד לימוד הבקאות באמי"צעות בחינות ותמיכה כספית. זה מוכיח שכשיש רעיון שהקב"ה תומך בו, הוא צומח מכמה מקומות ולא ממקום אחד".

הקשיים בהוראת התלמוד בבתי הספר הניעו את הרב סבתו להוציא לאור את חוברת "התלמוד

החזותי" שמציגות שיטה חדשנית בהוראת הגמרא. העיקר והטפל מובלטים ואבני היסוד שמהן מור"כת הסוגיה מסומנות בצבעים שונים, תזרימים וצורות. המעבר למחשב שדרג עוד יותר את הת"למוד החזותי, והשיטה הצליחה להגיע לכמאתיים מוסדות חינוך.

יש היום הרבה מפעלי לימוד בקיאות בתנ"ך ובה"לכה, והתלמוד עדיין הכי מאתגר להנגשה.

"יש חשיבות להנגיש את כל המקורות. התורה זו נבואה, הרמב"ם הוא המשך המשנה שזו ההלכה, התלמוד הוא עיון והבנה, ולכל אחד יש תפקיד. כשתלמידים בישיבות תיכוניות שואלים אותי למה חשוב ללמוד דווקא תלמוד, אני אומר להם – האם יש יותר מתאים לדור הזה מאשר תלמוד? הרי אתם לא מקבלים שום דבר כמובן מאליו, ושואלים למה, מדוע ומי אמר, וזה בדיוק התלמוד ששואל את השאלות האלה. התלמוד בנוי על שאלות הספק"נים, והרי הדור היום הוא ספקן ומתאים לו להתחבר למשהו שהוא ספקן כמוהו. כמוכן שצריכים לזכור שלא מדובר ביצירה של אדם אחד אלא של כל עם ישראל באמצעות כל התנאים והאמוראים, ולכן יש בה ממד נוסף של רוח הקודש. היצירה הזאת גם כוללת הכול – סיפורת, הגדה, הלכה, אבל בעיקר דיונים, שאלות ורצון להבין, שזו גם מהות הדור".

הציבור הדתי לגווניו לומד היום דף יומי, ועדיין בסיום הש"ס התקיימו אירועים נפרדים לציבור

הדתי ולציבור החרדי. יש סיכוי לדעתך שבעתיד יתקיימו סיומים משותפים?

”תסתכל על הצד החיובי, שנמצאה נוסחה שמאחדת את כל הציבורים. בציבור הדתי לאומי לא הייתה בעבר מטרה מוצהרת לסיים את הש”ס. בסופו של דבר המטרות הן אותן מטרות ואני מאמין שבהמשך יהיו גם אירועים משותפים. צריכים לזכור שכל המציאות החברתית שלנו כאן היום היא מציאות פלאית, כשבתוך שבעים שנה התקבצו לכאן אנשים מכל מיני מקומות, שהמבטא והשפה שלהם כל כך שונים. כשהגעתי לארץ ועליתי לאוטובוס היו בו חמישים נוסעים שדיברו בחמישים שפות והנהג היה כמעט היחיד שדיבר בעברית. גם האשכנזים לא הבינו אחד את השני, כי המבטאים היו שונים והיו מדברים עם הידיים. קיבוץ הגלילות הפך את כולנו לעיסה אחת שנלושה בארץ ישראל. ”מי שחושב שהמתח בין העדות נשאר באותה עוצמה לא מבין מה היה בעבר. יש התקרמות אדירה בשירה, בלחנים, בהבנת התרבות השונה ובגישור בין התרבויות. אצלנו בישיבה קיים איזון בין התלמידים הספרדים לאי שכנים לא רק במספרים אלא גם בתפילות. בימות החול יום אחד יש חזן אשכנזי ויום אחד חזן ספרדי, ובשבתות מתפללים בערב שבת בנוסח אשכנזי ובשבת בבוקר בנוסח ספרדי, וכל עדה לומדת את הנוסח של חברתה. כשהוקמה הישיבה זה היה חידוש גדול שיש ראש ישיבה תיכונית ספרדי, ובמידה מסוימת עד היום זה חידוש”.

לא להפכות קולניות

שלושה ימים לאחר אירוע סיום הש”ס המרכזי של הציונות הדתית התקיים באותו מקום סיום הש”ס של הנשים. הרב סבתו מביע עמדה מורכבת כלפי לימוד תלמוד על ידי נשים, ובאופן ספציפי כלפי האירוע הגדול שהתקיים. ”ברור שבו נשים מגיעות לעמדות מפתח בעולם המשפט, הכלכלה והאקדמיה, זה יהיה עוול אם נסגור בפניהם את שערי הגמרא שהיא שער ראשי ליהדות. אבל זאת בתנאי שלא ילמדו על מנת להשתוות לגברים או להתנגח בהם או למטרות לא אמיתיות, אלא למטרות אמיתיות, להכיר את דבר ה'. כשזה בא מתוך מניעים טהורים אסור למנוע מנשים את הלימוד הזה. הן יכולות לתרום תרומה אדירה רגשית ופנימית. בנוגע לאירוע שהתקיים בבניני האומה, אני לא התלהבתי. יש בזה הרבה רצון להראות. לא כל עשר נשים שסיימו את הש”ס זו מציאות שמצדיקה אירוע כזה. קודם כול זה צריך לתפוס בציבור רחב ורק אחר כך באופן טבעי מקיימים כאלו אירועים. כך זה היה אצל הגברים. כשיוצרים מהפכה בקול רעש גדול, ומדחילים בקולות וברקים, הלוחות עלולים להישבר”.

הרב סבתו אינו נוהג להיות מעורב במערכת הפוליטית, אם כי באירוע דרמטי אחד הייתה לו מעורבות משמעותית. בסתיו 2004, במסגרת המאבק לעצירת תוכנית ההתנתקות, יזם הרב סבתו את ”מכתב הרבנים” שבו הוצהר שאם החלטת הממשלה בנושא ההתנתקות תותנה במשאל עם, תוכל המפד”ל להישאר בקואליציה של שרון עד סוף הקדנציה, בלי קשר לתוצאות המשאל. הרב סבתו היה זה שניסח את המכתב וגייס את חתימות הרבנים, אך המהלך כידוע לא צלח.

”לצערי הרב, לאחר שהמכתב פורסם הוא טורף פר על ידי אחד הרבנים שחזר בו, וזה גרם לנפילת הכול. קדם לכך דיון עקרוני. היו רבנים שהתנגדו ליוזמה שלי ואמרו שארץ ישראל לא נתונה למשאל של עם ישראל, כי זו הבטחה אלוהית ולא שואלים את העם על דבר כזה. מבחינתי זו הייתה דרך להצלת גוש קטיף ואי אפשר היה לדקדק, כי כידוע ענוונותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו. עד היום אני חושב שהחמצנו את ההזדמנות

להציל את גוש קטיף. עשינו מהפכה במשאל מתפקדי הליכוד שאף אחד לא האמין שתקרה, ואם שרון לא היה דוחה בבוטות ובזלזול את תוצאות המשאל לא הייתה עקירה. אני מאמין שאם היה משאל עם היינו יכולים להשפיע על כל העם בהליכה מבית לבית והיינו מרוויחים שעם ישראל היה מבטא כלפי שמיא שהוא רוצה את ארץ ישראל. זו הייתה אז משימתי. חשוב שהעם יסכים לתהליכי גאולתו ושלא יעשה דברים בעל כורחו”.

עכשיו יש מחלוקת ביחס לתוכנית של הנשיא טראמפ. בינתיים כבר יצא מכתב אחד של רבנים שהזהיר מסכנות התוכנית.

”אני לא חתום על המכתב הזה, ולא בכדי. היום הסוגיות ההלכתיות, האמוניות והפוליטיות כרוכות זו בזו, ואני לא רוצה ליפול למלכודות פוליטיות. פוליטיקה היא מקצוע בפני עצמו שמורכב מתן וקח ומדברים סודיים מתחת לשולחן, והרבנות צריכה לעסוק בעיקר בנושאים העקרוניים, להוביל את החשיבה והכיוון, ולתת מטרה וחזון. הפוליטיקה מורידה בדרכים עקיפות ובנסיגה לצורך התקדמות. אי אפשר להכניס את הרב לתוך כל נבכי הפוליטיקה וזו תהיה גם טעות להכניס אותו.

”גאולת ישראל נבנית קמעא קמעא, וזה אומר שיש דברים שבהם אתה צריך להחליט על הקמעא ולא לקבל את הכול. הפלשתינים הלכו על הכול ותראה איפה הם נמצאים היום. יש מציאות שבה צריך לפעול בחכמה מבלי לאבד את העקרונות. אנחנו לא יכולים להתעלם ממהלכים שמיימים שמתרחשים מול עינינו ואסור לנו לרחות אותם. צריכים להיות קשובים למהלכי בורא עולם, להתחבר אליהם ולדעת איך להתנהל איתם מבלי לאבד את הרצונות העמוקים. זה לא בכדי שנשיא אמריקני הולך לקראת עם ישראל פעם אחר פעם, זה מהלך אלוהי כמו כורש מלך פרס. גם אם אתה לא משיג את כל רצונך, ברגע שהתקדמת להתקדמות הזאת מורידה להתקדמות הבאה”.

בין תורה לרעיונות

במקביל למפעליו בתחום התלמוד, הוציא הרב סבתו בשנים האחרונות סדרת ספרים על פרשת השבוע, ואלבום של שירים שחיבר ובו הוא שר יחד עם חתנו, הרב ניסים אדרי. ”בכתבת הספרים הייתה חשובה לי בעיקר החשיבה המקורית. קשה לי עם דברי התורה בעלוני פרשת שבוע שבהם כל אחד אומר דבר תורה, וכל מי שחלם על רעיון כותב אותו למחרת. נדרשו לי עשרים וחמש שנים עד שהדברים שכתבתי בשלו וקיבלו הוכחות מכל מקום”.

מצד שני, דברי התורה בעלונים מנגישים את התורה לציבור רחב.

”אבל אתה לא מנגיש בהם את התורה אלא את הרעיונות של האנשים, שמלבישים אותם על הפסוקים. זה לא ללמד תורה. כשכתבתי את הספרים, ישבתי בין ארבע לשש בבוקר כל יום עם התנ”ך, נתתי למחשבות לזרום ומתוך הפסוקים הגיעו פירושים. לא כפיתי את דעתי על הפסוק, ולא עייק מתי אותו כדי שיתאים לדעותיי, אלא ביטלתי את דעותיי מול מה שזרם אליי מהפסוקים”.

בקיץ האחרון חגג הרב סבתו שבעים. בקרוב אמור לצאת לאור ספר שכתב על תיקוני הזוהר, כרך ראשון מתוך סדרה של עשרה ספרים. במקביל הוא ממשיך לעמוד בראשות הישיבה התיכונית וללמד צעירים. ”רבי אלעזר בן עזריה אמר בגיל שמונה עשרה שהוא כבן שבעים שנה, גם בגלל שהיה מוקף ברבנים מבוגרים כמו רבי עקיבא, רבי יהושע ורבן גמליאל. אני יכול לומר בגיל שבעים שאני כבן 18 כי אני מקפיד להיות מוקף כל הזמן בתלמידים צעירים. זה נותן כוח להמשיך הלאה”.

מה שלום השלום

« המשך מעמ' 13

רס באותה שנה, שפניו לשלום: ”אני פונה מכאן למנהיגי מדינות ערב ואומר: בואו ניפגש. נדבר שלום, ונעשה שלום. אני מוכן להיפגש עמכם בכל עת. אני מוכן לבוא לרמשק, לריאד, לביירות – לכל מקום”, אך העשור החדש שהגיע התאפיין בקיפאון מדיני מול הפלשתינים.

ונדמה שגם הציבור הפסיק לתת אמון בשלום. לא כי הוא לא רוצה שלום, אלא כי לא ראה בו עוד פרמטר משמעותי, כפי שמסבירה הרמן: ”בעשור הנוכחי השלום לא נתפס יותר כשאלה אסטרטגית. התחושה הייתה שישראל יכולה להתמודד עם האיום הפלשתיני בקלות. מדובר בהבדל של יום ולילה מהתקופה שבה היינו שקועים בתוך כל זאת באופן מאוד עמוק לבין ההרגשה בעשור האחרון שלפיה התפיסה היא שישראל הביסה את הפלשתינים באינתיפאדה השנייה ושזו הסתיימה בגלל שישראל הוכיחה שהיא יותר חזקה. באופן זה, גם נושא השלום ירד בתפיסת החשיבות שלו, ובתשובות לסקרים שלנו המשיבים נתנו אותו כאחד האחרונים ברשימה”.

”לנוכח האירועים המדממים של 2000 עד 2002, אפשרות אחת הייתה להתבונן במציאות הקשה ולהידגדג שאנחנו אבודים”, אומר מתי פרידמן. ”יכולנו להתייאש ולרצות לקפל פה את העסק, אך הישראליים לא עשו את זה. מצד אחד זה מאכזב כי אתה רוצה לשאוף לשלום, ומצד שני אנשים הבינו שהשלום לא תלוי רק בשאיפה שלהם אליו, ומנסים לעשות מה שהם יכולים בתחומם הם: אם זה להקים סטארטאפ, להפיק סרט, ללדת ילדים, ומסתבר שהיכולת הזו היא חזקה מאוד: היכולת לחסום את המציאות המסוכנת בחוץ, לחיות כמו במוצב צבאי סגור הרמית, להתמקד כלפי פנים, למרות הסכנות שאורכות מבחוץ. המדינה לא התפרקה אחרי שנת אלפיים, להיפך, במובנים רבים היא במצב הרבה יותר טוב ממה שהייתה אז, וזאת הודות לכוח הפרטי הקטן של האזרח הישראלי”.

גם ”מרד השלום” כבר לא נקרא בשם זה, והוא קרוי בשנים האחרונות ”מרד הקול הישראלי”. את ”מצב הרוח הלאומי” מודדים שם הן באמצעות מדר של ”עתיד הדמוקרטיה” והן באמצעות ”עתיד הביטחון הלאומי”. בשבעות האחרונות אנחנו עדים לפרסום ”תוכנית המאה”, כתוכנית שלום של הנשיא האמריקאי דונלד טראמפ, ובמרכז הישראלי לדמוקרטיה חשו למדוד כיצד משפיע פרסום התוכנית על הציבור.

הסקר של ”מרד הקול הישראלי” שיצא מספר ימים לאחר פרסום תוכניתו של טראמפ מראה כי בהשוואה לחודש דצמבר 2019, חלה עם פרסום התוכנית עלייה קלה באופטימיות של הציבור לגבי עתיד הדמוקרטיה הישראלית. ואילו בעתיד הביטחון הלאומי, כפי שמתואר בדברי ההסבר לסקר, ”חלה החודש עלייה ניכרת בשיעור האופטימיים, וכיום יש רוב (58%) המביטים בתקווה אל העתיד מבחינה זו. ייתכן שהעלייה הגבוהה בשיעור זה, בהשוואה לחודש הקודם, נובעת מכך שהסקר נערך בעת הצפייה לפרסום 'תוכנית המאה', והחזרה של נושא השלום לסדר היום הלאומי”.

”אני לא מוותר על השאיפה לשלום. אחרת מה הטעם בחיים האלה?”, אומר רוטבליט. ”אנחנו רוצים לחיות, לא לשרוד, כי אי אפשר לעסוק בהישרדות כל הזמן, אך אנשים פה לא יודעים מהו שלום, ולא יודעים איך לחיות שלום”.